

Universitatea din Oradea, Facultatea de Istorie, Geografie și Relații Internaționale
University from Oradea, Faculty for History, Geography and International Relations

Un deziderat istoriografic ceaușist mereu amânat: Tratatul de *Istoria României*

A Desideratum Historiographic Ceausescu Always Adjourned "the Treaty on the History of Romania"

When Nicolae Ceausescu took the lead during the period it has been increasingly convinced by the need to write or re-writing of history. We can not say precisely what were the reasons for this decision, perhaps the desire to put his mark on this field by building a monumental work of synthesis, perhaps the intention, more obvious with the passage of time a new writing of history based on personal interests or perhaps both. The evolution along the time we determine the question to believe that Ceausescu wanted a written history and its years of "kingdom" are presented as the culmination of the entire national history. Moreover, he stressed this several times.

Keywords: Historiography, Nicolae Ceaușescu, the History of Romania, the Communist Regime

Institution's address: str. Universității nr. 1, cod 410087 Oradea, România; tel. +40 259 408 167; Fax: +40 259 408 443, e-mail: istgeosecretariat@uoradea.ro

Personal e-mail: gabimoisa@hotmail.com

În perioada imediat următoare preluării puterii, Nicolae Ceaușescu a fost din ce în ce mai convins de necesitatea scrierii sau rescrierii istoriei naționale. Nu putem spune cu precizie care au fost motivele acestei decizii, poate dorința de a-și pune amprenta asupra domeniului prin realizarea unei lucrări de sinteză monumentală, poate intenția, tot mai evidentă odată cu trecerea timpului, de a rescrie istoria în funcție de interesele personale sau poate ambele la un loc. Evoluția în timp a chestiunii ne face să credem că Nicolae Ceaușescu dorea o istorie care să fie scrisă de asemenea manieră încât anii săi de "domnie" să fie prezentați ca o încununare a întregii istorii naționale¹. De altfel, el a insistat nu o dată asupra acestui fapt.

S-a acreditat în general ideea conform căreia așa-zisul liberalism istoriografic din primii ani ai regimului Ceaușescu s-ar fi datorat lipsei de interes a șefului statului pentru discursul istoriografic. Urmărind însă atent poziția lui Nicolae Ceaușescu în această privință se constată că lucrurile nu au stat chiar așa. Acesta s-a arătat interesat de domeniul istoriei încă din primele luni de la preluarea puterii. Este la fel de adevărat că la început atitudinea sa a fost mai rezervată, mărginindu-se la a oferi câteva sugestii istoricilor între care și aceea a continuării scrierii sintezei de Istorie a României.

Odată cu trecerea timpului însă, Nicolae Ceaușescu a devenit o prezență din ce în ce mai pregnantă în câmpul istoriografic românesc.

Cu prilejul Congresului al IX-lea al P.C.R., congres la care Nicolae Ceaușescu a fost ales prim secretar al partidului, acesta nu a amintit nimic despre un potențial nou tratat de istorie, semnalând doar câteva teme pe care istoricii ar trebui să le abordeze cu predilecție. În opinia sa existau "*mai multe momente importante din istoria patriei noastre, din munca tumultuoasă a poporului pentru edificarea unei societăți*"² care nu fuseseră tratate de istorici în trecut. Era poate o aluzie nu numai la diversele produse istoriografice ci implicit la cel mai recent tratat de Istoria României apărut în patru volume între 1960-1964. Între aceste câteva chestiuni care ar trebui mai atent vizate de cercetătorii istoriei erau enumerate: tema eliberării poporului român în diverse etape istorice, profundele prefaceri revoluționare din România, relațiile sociale și de viață spirituală a oamenilor care să reflecte optimismul și vigoarea poporului român (!!!), oglindirea bunăstării poporului și fericirii omului ca urmare a politicii partidului (!!!!!).

Dacă nu a insistat încă asupra necesității elaborării unui tratat de Istoria României, în schimb Nicolae Ceaușescu a lansat ideea întocmirii unei Istorii a P.C.R.³. Se prea poate ca în momentul Congresului

partidului Nicolae Ceaușescu să nu fi optat încă pentru scrierea unui nou tratat deși cel început în 1960 se oprise cu derularea istoriei românilor la 1878. Dovadă stă în acest sens faptul că la Congres s-a apreciat că “s-au obținut succese însemnate pe frontul istoric”⁴ de la Congresul al VII-lea al PCR (1955) când s-a decis elaborarea unui tratat de Istoria României, cu precizarea că de atunci au fost publicate patru volume din Istoria României, “s-a tipărit macheta volumului V iar volumul VI se află în stadiul discutării capitolelor și pregătirii lor pentru tipar...”⁵. În timp aceste proiecte au fost abandonate, locul lor fiind luat de altceva. Ideea unei istorii a Partidului Comunist însă a rămas. Probabil că Nicolae Ceaușescu să fi considerat Istoria PCR drept volumul V al Istoriei României, care urma să cuprindă istoria secolului XX.

Realizarea Istoriei PCR devenea din acest moment un deziderat de stat oficializat printr-o hotărâre a Comitetului Executiv al PCR publicată în mai multe reviste de specialitate pentru a fi adusă la cunoștința tuturor. Comitetul Executiv al C.C al PCR stabilea și cum trebuia să fie concepută lucrarea, iar cei care urmau a o elabora nu aveau decât să se conformeze. Astfel, aceasta trebuia construită “pornind de la începuturile mișcării muncitorești, să prezinte întregul drum de luptă al clasei muncitoare, al Partidului Comunist Român - organizatorul și conducătorul luptei pentru eliberarea socială și națională a poporului”⁶. Scopul Istoriei PCR trebuie să fie acela “de a educa membrii partidului, tinerii, întregul popor, în spiritul glorioaselor tradiții ale mișcării revoluționare din țara noastră”⁷.

Atent la modul de scriere a istoriei partidului, Comitetul Executiv al PCR atrăgea atenția asupra construcției istorice din jurul partidului în perioada interbelică. Astfel, în aprecierea activității partidului în anii ilegalității urma să se țină seama “de împrejurările grele în care a fost nevoit să activeze, analizându-se în spirit critic hotărârile congreselor și alte documente de partid din perioada respectivă, ideile și tezele greșite pe care le cuprind în probleme de tactică și strategie...”⁸. Așadar, pentru prima dată urmau să fie abordate public așa numitele greșeli ale partidului din perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale. Era vorba mai ales de faptul că în perioada respectivă P.C.R. declarase, conform directivelor cominterniste, statul român drept stat multinațional recunoscând dreptul la autodeterminare al naționalităților. Urmău a se recunoaște așadar greșelile dar trebuiau neapărat motivate de împrejurările grele în care partidul și-a desfășurat activitatea.

Pentru elaborarea cât mai urgentă a Istoriei PCR se constituia o Comisie de supraveghere care avea următoarea componență: Nicolae Ceaușescu - președinte, Chivu Stoica, Ion Gh. Maurer, Gh. Apostol, Al. Bârlădeanu, Emil Bodnăraș, Al. Drăghici, Paul Niculescu-Mizil, Leonte Răutu și Manea Mănescu. Erau fixate termene precise de elaborare a lucrării. O schiță sintetică a Istoriei PCR urma să fie gata în 1966,

astfel încât comisia să decidă dacă e bine scrisă sau nu. Această schiță de istorie a partidului trebuia să “înfățișeze, în lumina indicațiilor Congresului al IX-lea, drumul parcurs de mișcarea muncitorească și de partidul nostru, acordând o deosebită atenție aprecierii juste, științifice a liniei politice, a hotărârilor și acțiunilor partidului în diferite etape”

La realizarea efectivă a lucrării urmau a lua parte istoricii ai Institutului de Istorie a Partidului, ai Institutului de Economie a R.S.R., ai Școlii superioare de partid, “Ștefan Gheorghiu”, ai Editurii Politice precum și cadre de partid din ilegalitate. După cum se poate constata, nici una dintre instituțiile profesioniste de scriere a istorie: Universități, Muzeu, Institute de cercetare specializate nu urmau a participa la această întreprindere. Cauza era aceea că oficialii statului doreau ca Istoria PCR să fie făcută de către oamenii lor și sub controlul acestora. Ceilalți istorici puteau defecta în orice moment. În plus nu este de neglijat nici aspectul că printre profesioniști se găseau oricum mai greu persoane dispuse la colaborare totală.

Dacă schița Istoriei P.C.R. urma a fi gata în 1966, marea sinteză trebuia să vadă lumina tiparului un an mai târziu. Acest lucru nu s-a întâmplat însă rămânând de atunci încolo o gravă nerealizare a frontului istoric.

Prima manifestare tranșantă a lui Nicolae Ceaușescu în direcția scrierii unui nou tratat de istorie a României s-a produs cu ocazia sesiunii M.A.N. din 20-22 decembrie 1965 când și-a expus principiile cu privire la “îmbunătățirea organizării și îndrumării activității de cercetare științifică”¹⁰. Subliniind că cercetătorul științelor sociale trebuie să îmbine strâns teoria cu practica construcției socialiste, Nicolae Ceaușescu atrăgea atenția istoricilor că pentru a contribui la activitatea educativă de masă se cerea “intensificarea muncii de elaborare sau de îmbunătățire a unor lucrări de sinteză, cum este Istoria României.....”¹¹. Pare curios cum în 1965 Nicolae Ceaușescu cerea elaborarea unei noi sinteze de Istoria României sau măcar îmbunătățirea celei existente de vreme ce între 1960 și 1964 apăruseră deja patru volume dintr-o altă sinteză de istorie națională¹². În decembrie 1965 Nicolae Ceaușescu adera încă la ideea îmbunătățirii tratatului de Istoria României început pe vremea predecesorului său.

Încă din decembrie 1965 istoricilor li se spunea așadar că urmau a se regăsi în primul rând al activităților educative de masă. Acest lucru se va accentua de la un an la altul astfel încât istoricii și profesorii de istorie vor fi asimilați în cea mai mare parte activiștilor militanți¹³.

În anul următor, 1966, Nicolae Ceaușescu și-a întărit tot mai mult convingerea legată de elaborarea unui nou tratat de Istoria României. El își cristalizase deja principiile fundamentale care trebuiau să stea la baza elaborării acestuia. În adunarea festivă consacrată aniversării a 45 de ani de la crearea PCR, 7 mai 1966, acesta sublinia că tratatul trebuia să consacre faptul că “partidul comunist era continuatorul luptelor seculare duse de

români de-a lungul timpului...”¹⁴ ceea ce însemna de fapt începutul confiscării istoriei de noul regim în general și de Nicolae Ceaușescu în particular. Liderul român decreta în egală măsură că istoria națională trebuie să fie construită ca o istorie a maselor, *adevăratul generator* al istoriei românești, anihilând astfel rolul celorlalte categorii sociale. Începea așadar eliminarea personalităților din istorie. Era primul demers din acest punct de vedere în edificarea cultului personalității și în construirea a soclului singurei personalități cu adevărat istorice: Nicolae Ceaușescu. În opinia liderului de la București “nici un conducător, oricât de proeminent, nu poate fi prezentat drept singur făuritor al evenimentelor istorice, fără ca aceasta să ducă la zeificarea lui...”¹⁵. Câtă dreptate avea Nicolae Ceaușescu. Nu va trece mult timp și acest lucru se va întâmpla chiar cu propria-i persoană. În anii 80 Nicolae Ceaușescu devenise nici mai mult nici mai puțin decât punctul nodal al istoriei românești, încununarea eforturilor depuse de mii de ani de locuitorii spațiului românesc.

În același moment aniversar Nicolae Ceaușescu șchița și câteva idei legate de elaborarea Istoriei PCR. În opinia sa aceasta trebuia să înceapă odată cu primele momente ale existenței luptei de clasă din societatea umană. Aceste momente erau nici mai mult nici mai puțin decât “în antichitate, continuând apoi cu evul mediu, cu luptele revoluționare ale țăranilor, târgoveților, meșteșugarilor, cărturarilor, păturilor largi ale poporului”¹⁶ și ajungând în epoca modernă de unde lucrurile erau mai ușor manevrabile pe tărâmul mișcării muncitorești și socialiste. Momentul 1921, data creării PCR, trebuia prezentat ca un zenit al istoriei naționale, întreaga istorie convergând încă din antichitate spre acest moment. Într-un fel, Burebista și Decebal, alături de Traian, Basarab I, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul au avut rolul lor bine determinat în constituirea PCR. Dacă până în contemporaneitate mai putea fi loc și de altceva, începând din acel moment istoria partidului comunist se suprapunea pe istoria națională. Nici nu se putea altfel întrucât în perioada respectivă “partidul comunist este în noile condiții istorice exponentul fidel al intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor”¹⁷.

Întregul discurs ținut la 7 mai 1966, intitulat PCR - *continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, întins pe nu mai puțin de 78 de pagini, este cât se poate de sugestiv pentru noul discurs istoric și istoriografic din România. Multă vreme acesta a fost îndreptarul istoricilor și culturnicilor români.

Nicolae Ceaușescu și-a mai manifestat interesul în direcția elaborării unui nou tratat de Istoria României și a unei Istorii a PCR și în perioada imediat următoare. Două luni după discursul din 7 mai 1966, la 14 iulie 1966, într-o cuvântare ținută la prima ședință plenară a Consiliului Național al Cercetării Științifice acesta reafirma necesitatea elaborării unei sinteze istorice

românești de anvergură care să redea în mod fidel evenimentele trecutului¹⁸. Câtă vreme cuvintele cuprinse în cuvântare ar fi venit din partea unui personaj onest acest lucru ar fi fost de bun augur. Problema era că mult clamata prezentare fidelă a trecutului era de fapt o prezentare fidelă a concepțiilor noului secretar general al PCR în acest domeniu.

Anii care au urmat nu au mai adus în prim plan chestiunea tratatului. Nici istoricii însărcinați cu realizarea sa nu au făcut nimic în acest sens. Abia în 1969 aceștia erau atenționați asupra faptului că trebuie să se ocupe de respectivul proiect care trebuia de fapt să fie gata în 1967¹⁹. Nu putem spune cu excitație care a fost cauza acestei tăceri a liderului român. Cert este însă că în anii respectivi avea alte probleme mai importante de rezolvat precum consolidarea puterii și eliminarea eventualilor competitori politici²⁰.

Între cele două congrese, al IX-lea și al X-lea, lucrurile au stagnat în chestiunea tratatului. În aceste condiții, la Congresul al X-lea s-a hotărât că dacă nu se putea elabora un tratat nou măcar să se *îmbunătățească* machetele volumelor V și VI din Istoria României neterminate din 1964²¹. Acest lucru a semănat evident confuzie printre cei desemnați a realiza tratatul deoarece în 1966 Nicolae Ceaușescu fusese cât se poate de explicit în direcția elaborării unei noi sinteze. Să fi revenit oare acesta asupra deciziei sale? Credem că este vorba mai degrabă numai de o schimbare de tactică. Liderul român s-a convins probabil că cei desemnați în 1966 să realizeze tratatul erau incapabili să-l ducă la bun sfârșit. S-a lămurit de acest lucru în cei trei ani care trecuseră când, deși primiseră termene precise de realizare, nu făcuseră aproape nimic. În aceste condiții, pentru realizarea acestor obiective se considera necesară reîmprospătarea cu cadre tinere a instituțiilor de cercetare, a universităților iar dacă era cazul istoriei trebuiau trimiși la specializări în străinătate²². Deducem astfel că sarcina elaborării lucrării nu mai era apanajul exclusiv al istoricilor oficiali, accentul era pus pe profesioniștii istoriei, cei din institute de cercetare și universități, unde activau specialiști adevărați. Aceștia nu au respectat “indicațiile” documentelor oficiale referitoare la îmbunătățirea machetelor vol. V și VI ale Istoriei României ci au realizat lucrări independente de sinteză a istoriei românești. Odată încredințată această chestiune și istoricilor de profesie, la sfârșitul anilor ‘60 și începutul anilor ‘70 au apărut nu mai puțin de trei sinteze dedicate istoriei românilor. Era un lucru nemaîntâlnit în toată perioada comunistă. Opere ale unor istorici prestigioși cele trei sinteze au dovedit superioritatea istoricilor adevărați în fața celor oficiali ai partidului. Cele trei sinteze, *Istoria României*, sub redacția lui C. Daicoviciu și M. Constantinescu, scrisă în 1969, *Istoria poporului român*, sub redacția lui A. Oțetea, apărută în 1970, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, operă a lui C.C. Giurescu și Dinu C.

Giurescu, tipărită în 1971, chiar dacă nu sunt radical diferite prezintă totuși diferențe sensibile de interpretare, făcând loc unei diversități de opinii chiar și în chestiuni mai sensibile precum etnogeneza românilor sau prezența slavilor și bulgarilor pe actualul teritoriu al României. Se venea și pe acest segment în întâmpinarea documentelor oficiale de partid care cereau discutarea unor teme controversate din istoriografia română²³. Apariția în cascadă a celor trei sinteze imediat după decizia liberalizării temei dovedește faptul că autorii lucraseră independent de mai multă vreme. Indiscutabil, cele trei sinteze, alături poate de *Istoria României* apărută între 1960-1964, au fost cele mai bune realizări din domeniu din întreaga perioadă comunistă. "Concurențele", *Istoria R.P.R.* a lui Mihail Roller în diverse ediții între 1947 și 1956 sau *Istoria militară a poporului român*, 10 volume între 1984-1987, sunt realizări care nici nu merită pomenite decât în contextul relevării ridicolului pe care-l reprezintă în comparație cu lucrările amintite mai sus.

Nicolae Ceaușescu nu era însă mulțumit de aceste realizări, deși din punct de vedere istoric ele erau cât se poate de oneste pentru epoca respectivă. Ele reprezentau ceea ce el dorea, un grandios tratat de Istoria României în mai multe volume. În plus nu trebuie neglijată nici realizarea Istoriei PCR. Dacă pentru o sinteză de istorie a României istoricii profesioniști au dat curs invitației, pentru o Istorie a PCR aceștia au declinat oferta. Astfel, deși era un comandament emis încă din 1965, alături de o sinteză a istoriei românilor, acest deziderat a rămas neatins. În 1970 acest lucru era reamintit istoricilor printr-o Hotărâre a C.C. al PCR cu privire la aniversarea semicentenarului PCR care urma să aibă loc în 1971²⁴. Istoricii erau destul de sever criticați reamintindu-li-se faptul că Istoria PCR trebuia să fie gata în 1967. Drept urmare se sublinia că terminarea lucrării nu mai suferea nici o amânare ea trebuind să fie gata în primăvara anului 1971 în cinstea aniversării semicentenarului PCR²⁵.

După 1971 lucrurile au luat o nouă turnură în această chestiune. Nicolae Ceaușescu a fost declarat patriarhul istoriografiei românești²⁶, arogându-și tot mai mult dreptul de a scrie istorie, fiind în opinia sa și nu numai singurul cunoscător al adevăratei istorii a neamului bazându-se pe genialele sale revelații și pe experiența revoluționară. La sfârșitul anului 1971, într-un articol scris evident la comandă, apărut în revista *Studii*, în conformitate cu principiile proaspăt declanșatei revoluții culturale, se revenea la ideea de elaborare a unui nou tratat de Istoria României. Cu acest prilej se aduceau acuze grave, inclusiv de sabotaj, istoricilor români pentru neelaborarea unei istorii oficiale a românilor²⁷. Cele trei sinteze proaspăt apărute nu însemnau nimic în contextul noii revoluții culturale. Articolul exprima nemulțumirea extremă pentru faptul că din 1965 până în 1971 nu se reușise nimic în direcția

realizării proiectului. Istoricii erau aspru criticați, inclusiv cei oficiali, aceștia din urmă mai degrabă pentru incompetență. Cea mai gravă greșeală care dusesse la neapariția tratatului era considerată "prelungirea procesului dezbaterilor, îmbunătățirii și editării - cu mult mai îndelungat chiar decât procesul de elaborare - a păgubit dezvoltarea științei noastre istorice"²⁸. Aceasta era o acuză foarte gravă. Nemulțumirea era legată de faptul că volumele V (1878-1914) și VI (1914-1944) din Istoria României nu au mai apărut ca urmare a așa numitelor dispute care s-au dovedit sterile de vreme ce volumele nu au mai văzut lumina tiparului. Se atrăgea atenția asupra faptului că polemicele și planurile de cercetare trebuiau armonizate cu "cerințele imperioase ale dezvoltării ideologice și politice"²⁹. Cu alte cuvinte se recomanda renunțarea la polemici în favoarea unei concepții istorice noi bazată pe adevărul istoric unic, în conformitate cu vestitele teze din iulie. Este punctul de plecare pentru reîntoarcerea la istoria unică și unitară promovată în anii '50. Pluralismul ideilor și interpretărilor în scrierea istoriei României, permis între 1969 și 1971, va deveni din acest moment de domeniul trecutului. Va fi începutul unei epoci extrem de nefaste pentru istoriografia românească care, anticipând puțin, în cele din urmă va reuși publicarea unui fel de Istorie a României, monstruoasa *Istorie militară a poporului român*.

Începând cu a doua jumătate a anilor '70 Nicolae Ceaușescu s-a decis în sfârșit asupra tratatului. El a renunțat definitiv la ideea continuării vechiului tratat în mai multe volume³⁰. Era stabilită pentru prima dată structura noului tratat și aspectele care urmau a fi accentuate³¹.

Toate documentele de partid, inspirate desigur din indicațiile lui Nicolae Ceaușescu susțineau că, deși noua Istorie a României își va urma cursul firesc din antichitate până în contemporaneitate, trebuiau accentuate etapele formării și dezvoltării poporului român și luptele purtate de acesta pentru libertate³². Ne apropiam tot mai mult de construirea unei istorii militare a poporului român. Nu de puține ori din acel moment s-a accentuat pe ideea conform căreia istoria românilor a fost în proporție de două treimi una militară. Paralel cu reinvierea ideii unei Istorie a României s-a preconizat elaborarea într-un final și a unei Istorie a P.C.R. special pentru a "oferi cadrelor noastre, tuturor comuniștilor, întregului popor o imagine obiectivă, cu adevărat științifică, a drumului complex parcurs de mișcarea progresisto-revoluționară din patria noastră"³³.

Se anunța că noul tratat de istoria României va fi gata în 1980³⁴, special în cinstea aniversării a "exact" 2050 de ani de la crearea "primului stat dac centralizat și independent" condus de Burebista. Lucrarea urma să fie o parte dintr-un proiect mai amplu în perspectiva marilor manifestări preconizate a fi organizate cu ocazia sărbătoririi statului dac.

Demersul fiind luat mult mai în serios s-a încercat

constituirea unor colective de lucru. Aceasta s-a dovedit însă o problemă destul de dificil de realizat. Cu toate că în 1980 *Istoria României* trebuia finalizată, în 1979 abia se încropiseră colectivele de cercetare pentru ceea ce trebuia să fie o întreprindere grandioasă în 10 volume³⁵. Era totuși un pas înainte. Se creaseră colectivele de lucru și se fixase numărul de volume. Era totuși încă de atunci destul de evident faptul că tratatul nu avea cum să fie gata în 1980. Definitivarea proiectului a fost din nou amânată. În paralel, era anunțat un nou plan ambițios al istoriografiei românești stabilit de "*conducerea superioară de partid și de stat*": realizarea unei *Istории Universale* care să poarte amprenta gândirii istorice românești. Aceasta urma să fie ceva mai puțin ambițioasă totuși decât *Istoria României* deoarece urma să apară în numai șase volume³⁶.

Amânarea realizării *Istoriei României* a atras de această dată supărarea lui Nicolae Ceaușescu. El își dorise foarte mult ca în preajma sărbătoririi a 2050 de ani de la crearea statului dac și a Congresului internațional de istorie de la București, proiectat a se desfășura în august 1980, să se împăuneze cu o mare realizare a istoriografiei românești. La o consfătuire cu "oamenii muncii din domeniul istoriei" ținută la 27 mai 1980, Nicolae Ceaușescu afirma pe un ton foarte ferm și direct că istoricii au obligația din acel moment să elaboreze fără nici o întârziere tratatul de *Istoria României*³⁷ "*de la origini până în prezent unde să se pună în evidență dezvoltarea istorică a poporului român, lupta pentru independență și suveranitate națională, pentru crearea societății socialiste, pentru făurirea păcii în lume*"³⁸. După cum se poate observa, încet-încet istoria României lua înfățișarea aproape fidelă a conducătorului său politic, inclusiv în privința pretenției de campion al luptei pentru pace.

Curioasă ni se pare lipsa de insistență de la mijlocul anilor '70 în ceea ce privește realizarea *Istoriei PCR* după ce ani de-a rândul fusese prezentată ca o necesitate stringentă. Fusese lansată în schimb ideea scrierii unei *Istoriei Universale* în nu mai puțin de 6 volume. Este o dovadă a exacerbării cultului personalității prin aspirațiile sale spre calitatea de lider mondial. Această calitate trebuia neapărat acompaniată și de o istorie universală construită potrivit concepțiilor "liderului mondial".

La 15 decembrie 1980 a avut loc Adunarea generală a Academiei de Științe Social-Politice. A fost un nou prilej de reactualizare a chestiunii tratatului de istorie a României în 10 volume. Se considera că în sfârșit s-a înaintat mult în direcția realizării obiectivului în baza "concepției lui Nicolae Ceaușescu" și ca urmare trebuie să se treacă numaidecât la redactarea acestuia³⁹. Tot în baza "indicațiilor" secretarului general s-a creionat un program de realizare a unor tratate de istorie pe diferite domenii. Alături de *Istoria Universală* în 6 volume mai urmau *Istoria mișcării revoluționare și*

muncitorești internaționale, într-un singur volum, precum și *Istoria mișcării de eliberare națională și antiimperialistă*, în două volume⁴⁰.

Nicolae Ceaușescu a căpătat o adevărată obsesie pentru realizarea unor tratate de istorie. Totul trebuia să fie construit în stilul propriu, asemeni cultului personalității sale în plin avânt în epoca respectivă. Dacă până spre finele anilor '70 liderul român se mulțumise cu realizări de acest gen circumscrise istoriei românilor, din acel moment acesta a avut aspirații universale. Este exact perioada în care Nicolae Ceaușescu începe să-și construiască imaginea de lider mondial.

În prelungirea acestei obsesii, Nicolae Ceaușescu înlocuiește începând cu anul 1982 sintagma de tratat de *Istoria României* cu cea de istorie unică a României sau istorie unică a poporului român. Schimbarea terminologică s-a produs la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1-2 iunie 1982 unde s-a ajuns la concluzia conform căreia "*evoluția poporului nostru pe treptele timpului desemnează prin fiecare trăsătură și element al său, o istorie unică.....*"⁴¹. Această Plenară a schimbat multe lucruri în discursul general al puterii politice de la București. Acesta a devenit tot mai puternic ancorat într-un sentimentalism desuet menit a trezi contemporanilor sentimente de dragoste și admirație necondiționată față de "patrie", patrie care îi considera însă tot mai mult ca pe niște fii vitregi: "*îndemnul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu istoricilor, ..., este de a scrie și promova istoria pentru popor de a arăta contemporanilor pildele nenumărate ale iubirii de țară a înaintașilor, spiritul lor de abnegație și dăruire, de sacrificiu pentru dreptatea și libertatea meleagurilor strămoșești*"⁴². Acest îndemn se traducea foarte simplu printr-o chemare adresată românilor ca, indiferent de greutate, să rămână uniți în jurul conducătorului, asemeni înaintașilor, în numele unui viitor mai bun. Astfel trebuia construită și istoria unică a poporului român.

În discursul său la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., Nicolae Ceaușescu a expus detaliat modul în care trebuia realizat noul tip de tratat. Încă de la început, ca să nu existe nici un dubiu, se preciza faptul că acesta trebuia conceput exclusiv în spiritul concepției materialist-dialectice și istorice. Trebuia să fie o istorie unitară, care să redea fiecare etapă de dezvoltare economico-socială, reliefaarea claselor sociale a poporului și conducătorilor statului⁴³.

Tot de la Nicolae Ceaușescu aflăm și ce trebuia să conțină istoria poporului român. În opinia sa aceasta "*va trebui să cuprindă și istoria mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat, precum și a PCR. Nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea PCR ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei*"⁴⁴. Constatăm deci că la Plenara din 1-2 iunie 1982 s-a renunțat la ideea unei istorii a PCR separate de cea a României pe

considerentul imposibilității de separare a celor două, între Istoria României și Istoria PCR punându-se aproape semnul echivalenței. În opinia doctrinei oficiale de partid, istoria PCR și a mișcării muncitorești și revoluționare urmează a fi parte integrantă a istoriei naționale. Totuși, pe această temă mai puteau fi scrise lucrări speciale care să fie doar o “*completare a istoriei poporului român, redând unele teme care nu pot fi cuprinse în istoria națională mai amănunțit*”⁴⁵. Cele două istorii erau de fapt una singură din cauză că “*partidul nostru nu este în afara națiunii și poporului, că națiunea noastră are o singură istorie, că partidul nostru s-a născut în luptele sociale, în cadrul istoriei poporului; istoria sa este istoria națiunii noastre și deci istoria națiunii este singura istorie care trebuie să oglindească întreaga dezvoltare a poporului român*”⁴⁶.

Cu această ocazie Nicolae Ceaușescu își făcea într-un fel autocritica în ceea ce privește concepția de până atunci, aceea de a fi considerat că există două istorii, “*o istorie paralelă a partidului și una națională, a poporului...*”⁴⁷ considerând această concepție ca o rămășiță a vechii concepții cominterniste, potrivit căreia partidele comuniste își au istoria lor putând chiar nesocoti istoria și interesele naționale. “*Noi (spunea Nicolae Ceaușescu la Plenara din 1-2 iunie 1982) trebuie să lichidăm cu desăvârșire acest trecut care a fost foarte negativ pentru partidul și poporul nostru*”⁴⁸. Se resimte aici și o distanțare față de concepția sovietică în domeniu inclusiv în plan politic.

Conștient că elaborarea Istoriei unitare a poporului român era o întreprindere de durată, până la elaborarea acesteia urmau a se finaliza o serie de monografii de mare tiraj atât în limba română cât și în limbi de circulație internațională, întrucât în unele țări o serie de momente și personalități ale istoriei românești ar fi prezentate nerealist și denaturat⁴⁹.

La realizarea acestui deziderat trebuia să-și aducă contribuția întregul front istoric. Nicolae Ceaușescu a lansat ideea unificării forțelor istoricilor într-un singur institut de istorie națională care să cuprindă și Societatea de Științe Istoric⁵⁰. Se mai preconiza de asemenea ca muzeele să fie la rândul lor unificate într-un singur muzeu de istorie națională. Pentru realizarea în condiții optime a dezideratului urmau, de asemenea, a fi unificate planurile de cercetare ale Institutelor de istorie din București, Iași și Cluj-Napoca și ale Centrelor de Științe Sociale din Sibiu, Tg. Mureș, Timișoara și Craiova. Toate urmau să beneficieze exclusiv de teme de cercetare de mare actualitate: istoria țărănimii, istoria frământărilor feudale în Țările Române, epoca lui Vlaicu Vodă și Vasile Lupu, perioadele unor voievozi, cnezi și crainici români din Transilvania, istoria partidelor politice din România inclusiv al celui al clasei muncitoare, probleme ale perioadei interbelice, raporturile cu Cehoslovacia și Germania, lupta comună a popoarelor din Balcani împotriva dominației otomane pentru a putea urmări rolul țării noastre în context sud-est european și pe plan general în relațiile internaționale⁵¹.

Începând de la Plenara din 1-2 iunie 1982, Nicolae Ceaușescu și-a arogat tot mai mult dreptul de a conduce frontul istoricilor el fiind *singurul istoric care să pătrundă în întregul său istoria națională*. Din aceste considerente în cele din urmă a fost publicată, începând din 1984, un surrogat de istorie a poporului român, militară, în 10 volume, sub directa coordonare a unui alt mare istoric român: Ilie Ceaușescu, o lucrare de o calitate absolut îndoielnică, presărată cu multe enormități, confuzii și falsuri. *Istoria militară a poporului român* era consacrarea concepției istorice a secretarului general al PCR în domeniul istoriei României, o istorie eroică, presărată cu multe bătălii și sacrificii ale poporului român care a avut în permanență un singur deziderat: construirea unei societăți drepte și echitabile precum cea comunistă, visul de veacuri al românilor.

Tot la Plenara din 1-2 iunie 1982 Nicolae Ceaușescu stabilea și prototipul istoricilor anilor ‘80. Aceștia trebuiau să fie “*istorici de vocație, pătrunși de spirit de cercetare, cunoscători ai mai multor limbi străine, în măsură să urmărească concluziile investigațiilor științifice din alte țări*”⁵².

Nicolae Ceaușescu nu se mai mulțumea să direcționeze frontul istoric intern ci urmărea să aibă un cuvânt de spus și în evoluția istoriografiei universale. El considera că istoriografia mondială este fixată pe o direcție nepotrivită. Conform opiniei sale principalele obiective ale istoriografiei mondiale ar trebui să fie: lupta de eliberare națională, formarea națiunilor, lichidarea colonialismului, dezvoltarea statelor independente. Pentru a da tonul în această direcție Nicolae Ceaușescu impulsiona frontul istoric românesc ca, alături de o istorie unică și unitară a poporului român să fie elaborate, în același spirit al materialismului dialectic și istoric, o istorie universală în 6 volume “*în care să fie redată unele probleme ale istoriei mișcării muncitorești mondiale și ale luptei de eliberare națională*”⁵³. Această istorie universală ar fi urmat să fie punctul de vedere românesc al “*evoluției umanității din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*”⁵⁴.

Anul 1982 nu a fost însă decât începutul. În perioada imediat următoare istoricii și-au exprimat recunoștința pentru indicațiile primite. Ion Popescu Puțuri considera sublime sfaturile lui Nicolae Ceaușescu, etichetându-l drept patriarh al istoriografiei românești⁵⁵, iar Gheorghe Surpat considera că Nicolae Ceaușescu a fost factorul determinant al cunoașterii istoriei românilor⁵⁶. La rândul său, Gheorghe I. Ioniță mulțumea fierbinte lui Nicolae Ceaușescu pentru că li s-a “*atras atenția foarte limpede tuturor istoricilor*”⁵⁷ asupra construcției istoriei unitare a poporului român considerând că e imperios necesar a-și însuși concepția secretarului general asupra istoriei, iar Rodica Porțeanu și Al. Porțeanu transpuneau imediat în practică metodologia de lucru promovată de Nicolae Ceaușescu, explicând concepția acestuia în sfera istoriei țărănimii române⁵⁸. În fine, se aprecia că toate aceste

cuceriri în domeniul istoriografiei nu ar fi fost posibile fără "gândirea cutezătoare, novatoare și clarvăzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, fără analizele sale adânci asupra trecutului nostru....."⁵⁹.

Foarte multe materiale de aici înainte, aparținând aproape toate categoriei culturnicilor oficiali, vor marșa până în 1989 pe acest gen de istorie unitară a poporului român. Acești istorici "pătrunși de justetea îndemnului Secretarului General al Partidului Comunist Român..."⁶⁰ și-au dat concursul la apariția între 1984 și 1987 a celor 10 volume din *Istoria militară a poporului român*. Din toată această efortare ceaușisto-culturnică de două decenii doar atât a rezultat. Nu a fost nici o istorie a României, nici o Istorie unitară a poporului român, nici o istorie a PCR, diversele variante propuse de-a lungul timpului ci o istorie militară. Atât au putut cei înregimentați în corul vocilor care au colaborat la această *capodoperă* a istoriografiei românești, incapabili de un demers serios. De fapt, se pare că în fața incapacității de elaborare a unei istorii a românilor, fie ea și unitară, Nicolae Ceaușescu a renunțat la acest obiectiv, optând, sub oblăduirea istoricilor militari cărora li s-au alăturat câțiva istorici colaboraționiști, pentru o istorie militară a poporului român coordonată de Ilie Ceaușescu⁶¹.

Bibliography:

1. Research historical documents in light of the latest party, în *Magazin Istoric*, no. 7, 1988.
2. Congress of the XII century of PCR-event primary significance in the history of the country, în *Magazin Istoric*, no. 11, 1979.
3. X Congress of the PCR-century - the place and its historical importance, în *Studii. Revistă de istorie*, no. 5, 1969.
4. Education policy, patriotic-strong work force in the historical development of socialist and communist înfăptuirilor on earth Romania, în *Anale de Istorie*, no. 5, 1982.
5. Nicolae Ceaușescu era, living expression of the great conquests of the Romanian people under the flag of socialism, în *Anale de Istorie*, no. 1, 1984.
6. Gabriel Moisa, *History of historiography in Romanian Transylvania*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
7. Gheorghe Surpat, *Multilateral progress under Romanian President Nicolae Ceaușescu during historic open the ninth congress of the century party*, în *Revista Istorică*, no. 1, 1983.
8. Gheorghe I. Ionita, *Unitary character of history according to the Secretary General of PCR*, în *Revista de Istorie*, no. 1, 1983.
9. Decision of the Executive Committee of C.C. of PCR on PCR preparation History, în *Analele Institutului de Istorie a Partidului*, 1965, no. 5.
10. Historic decision to the Romanian Communist Party, for our people, în *Anale de istorie*, no. 4, 1971.
11. In celebration meet half the Romanian Communist

Party, în *Anale de Istorie*, no. 4, 1970.

12. Ion Apostol, *The General Assembly of the Academy of Social and Political Sciences*, în *Revista de Istorie*, no. 3, 1981.
 13. Nicolae Ceaușescu, *Exposure on the work of ideological and political-cultural-educational training nouconstructor human conscious and staunch socialist society and multilateral developed communism in Romania*, Editura Politică, Bucharest, 1976.
 14. Nicolae Ceaușescu, *Romania on the road of socialist construction*, Editura Politică, 1982, vol 24.
 15. Nicolae Ceaușescu, *Romania on the road of socialist construction*, Editura Politică, București, vol 24, 1982.
 16. Nicolae Ceaușescu, *Romania on track completion multilaterally developed socialist society*, Editura Politică, București, 1966, vol 1.
 17. Nicolae Ceaușescu, *Romania on the road of socialist construction*, Editura Politică, București, 1966, vol. 13.
 18. To develop the spirit of militant historical science, în *Studii. Revistă de Istorie*, no. 6, 1971.
 19. Pierre du Bois, *A survey on the elevator. Ceausescu in power*, Editura Team Info, București, 1998.
 20. Rodica Porțeanu, Alexander Porțeanu, *Nicolae Ceaușescu concept on the role of the peasantry as fundamental force in the national history of the Romanian people în Magazin Istoric*, no. 1, 1983.
 21. Stefan Stefanescu, *Institute of History N. Iorga at 45 years of its establishment and tasks of the current Romanian historiography*, în *Magazin Istoric*, no. 8, 1982.
 22. Stefan Stefanescu, *History-political dimension of the creation of PCR*, în *Revista Istorică*, no. 11, 1950.
 23. *Historical science in the new political imperatives educational, theoretical and methodological*, în *Revista de Istorie*, no. 7, 1982.
- Note:
1. G. Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 43-111
 2. N. Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, București, Editura Politică, 1966, vol. I, p. 93
 3. ***, *Hotărârea Comitetului Executiv al C.C. al PCR cu privire la întocmirea Istoriei PCR*, în *Analele Institutului de Istorie a Partidului*, 1965, nr. 5., p. 1
 4. ***, *Însemnătatea istorică a Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român*, în *Studii. Revistă de istorie*, 1965, nr. 4, p. 782
 5. *Ibidem*
 6. *Ibidem*
 7. *Ibidem*
 8. *Ibidem*
 9. *Ibidem*
 10. N. Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, București, Editura Politică, 1966, vol. I, p. 219-243
 11. *Ibidem*, p. 243
 12. Este adevărat că aceasta se oprișe cronologic în 1878.

- Potrivit regretatului profesor Pompiliu Teodor, membru în colectivul de redacție al tratatului una dintre cauzele majore pentru care nu s-a continuat editarea sa deși machetele pentru următoarele două volume erau gata, a fost constatatarea că în momentul elaborării istoriei mișcării muncitorești și a PCR din perioada interbelică istoria partidului nu apărea ca a unui partid comunist român ci ca a unui partid comunist ALOGEN. În plus mai trebuiau găsite explicații vizavi de poziția antinațională a comuniștilor români din perioada interbelică, adepți ai principiilor cominterniste legate dreptul de autodeterminare până la separarea naționalităților din România și de recunoașterea implicită a caracterului multinațional al statului român, într-o vreme în care Nicolae Ceaușescu, asemeni predecesorului său Gheorghiu Dej, dorea să imprime un conținut național regimului românesc postbelic.
13. G. Moisa, *op. cit.*, p. 87
 14. N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, București, Editura Politică, 1966, vol. I, p.235
 15. *Ibidem*, p. 337
 16. *Ibidem*, p. 341
 17. *Ibidem*, p. 354
 18. *Ibidem*, p. 548
 19. ***, *Congresul al X-lea al PCR - locul și importanța sa istorică*, în *Studii. Revistă de istorie*, nr. 5, 1969, p. 822
 20. Pierre du Bois, *Anchetă asupra unei ascensiuni. Ceaușescu la putere*, București, Editura Info Team, 1998, p. 97-107
 21. ***, *Congresul al X-lea al PCR-locul și importanța sa istorică*, în *Studii. Revistă de istorie*, 1969, nr. 5, p.822
 - Ibidem*, p. 823
 - Ibidem*
 - ***, *În întâmpinarea aniversării semicentenarului Partidului Comunist Român*, în *Anale de istorie*, nr. 4, 1970, p. 1
 25. *Ibidem*
 26. ***, *Hotărâri istorice pentru Partidul Comunist Român, pentru poporul nostru*, în *Anale de istorie*, nr. 4, 1971, p. 7
 27. ***, *Pentru dezvoltarea spiritului militant al științei istorice*, în *Studii. Revistă de istorie*, nr. 6, 1971
 28. *Ibidem*, p. IV
 29. *Ibidem*
 30. N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste*, București, Editura Politică, 1976, vol. XIII, p. 92
 31. *Idem*, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nonconstructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România*, București, 1976, p. 47-49
 32. *Idem*, *România pe drumul construirii societății socialiste*, București, Editura Politică, București, 1976, vol. XIII, p. 92
 33. *Ibidem*
 34. ***, *Epoca Nicolae Ceaușescu*, București, Editura Politică, vol.II, 1977, p. 599
 35. ***, *Congresul al XII-lea al PCR- eveniment de primordială însemnătate în istoria patriei*, în *Revista de istorie*, nr. 11, 1979, p. 2043-2044
 36. *Ibidem*
 37. *Idem*, *România pe drumul construirii societății socialiste*, București, Editura Politică, București, 1980, vol. XX, p. 61
 38. *Ibidem*
 39. I. Apostol, *Adunarea generală a Academiei de Științe Sociale și Politice*, în *Revista de istorie*, nr. 3, 1981, p. 525-528
 40. *Ibidem*
 41. ***, *Educația politică, patriotică-puternică forță în opera istorică de dezvoltare a înfăptuirilor socialiste și comuniste pe pământul României*, în *Anale de istorie*, an XXVIII, nr. 5, 1982, p. 13-21
 42. *Ibidem*, p. 20
 43. N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste*, București, Editura Politică, vol. 24, 1982, p. 67
 44. *Ibidem*
 45. *Ibidem*, p. 68
 46. *Ibidem*
 47. *Ibidem*, p. 68-69
 48. *Ibidem*, p. 68
 49. ***, *Știința istorică în fața noilor imperative politico-educative, teoretice și metodologice*, în *Revista de istorie*, nr. 7, 1982, p. 790
 50. N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste*, București, Editura Politică, vol. 24, 1982, p. 67
 51. ***, *Știința istorică în fața noilor imperative politico-educative, teoretice și metodologice*, în *Revista de istorie*, nr. 7, 1982, p. 790
 52. Șt. Ștefănescu, *Institutul de istorie N. Iorga la 45 de ani de la înființare și sarcinile actuale ale istoriografiei românești*, în *Revista de istorie*, nr. 8, 1982, p. 878
 53. N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste*, București, Editura Politică, 1982, vol. 24, p. 790
 54. ***, *Știința istorică în fața noilor imperative politico-educative, teoretice și metodologice*, în *Revista de istorie*, nr. 7, 1982, p. 790
 55. I. Popescu-Puțuri, *Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu privind cunoașterea istoriei multimilenare a poporului român-fundament al activității ideologice, al educației patriotice, socialiste a maselor*, în *Anale de istorie*, nr. 1, 1983, p. 42
 56. Gh. Surpat, *Progresul multilateral al României sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu în perioada istorică deschisă de Congresul al IX-lea al partidului*, în *Revista de istorie*, nr. 1, 1983, p. 9
 57. Gh. I. Ioniță, *Caracterul unitar al istoriei în viziunea secretarului general al PCR*, în *Revista de istorie*, nr. 1, 1983, p. 25
 58. Rodica Porțeanu, Al. Porțeanu, *Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu asupra rolului țărănimii ca forță fundamentală în istoria națională a poporului român*, în *Revista de istorie*, nr. 1, 1983, p. 41-54
 59. ***, *Epoca Nicolae Ceaușescu, expresie vie a marilor cuceriri ale poporului român sub steagul socialismului*, în *Anale de istorie*, nr. 1, 1984, p. 23
 60. Șt. Ștefănescu, *Istoria-dimensiune a creației politice a PCR*, în *Revista de istorie*, nr. 11, 1950, p. 1050
 61. ***, *Cercetarea istorică în lumina ultimelor documente de partid*, în *Revista de istorie*, nr. 7, 1988, p. 647.